EUROPEAN CENTRE FOR MINORITY ISSUES KOSOVO

UPUTSTVO ZA ODREĐIVANJE PRAVNIH SAVETNIKA ANGAŽOVANIH NA NIVOU ZAJEDNICA

Working Towards a Stable Multi-Ethnic Kosovo

Važna napomena: Stavovi i mišljenja izneti u ovoj publikaciji ne moraju odražavati stavove Fonda Ujedinjenih nacija za borbu protiv nasilja nad ženama ili bilo koje druge organizacije u sklopu Ujedinjenih nacija

SADRŽAJ

I. UVOD 3

II. POLOŽAJ ŽENA NA KOSOVU 5

III. PRAVNI SAVETNICI NA NIVOU ZAJEDNICA 7

IV. ISKUSTVO ECMI KOSOVO 10

V. PREPORUKE ECMI KOSOVO 10

I. ISTORIJAT

Žene koje pripadaju manjinskim grupama na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) – naročito iz manjinskih zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kao i iz Srpske manjinske zajednice – suočavaju se sa de facto dvostrukom diskriminacijom, kao žene i kao pripadnici manjina i one su izložene NZRP. Nasilje u porodici na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) ostalo je na visokom nivou od sukoba iz 1999 godine. Dok ovaj oblik NZRP utiče na sve žene na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999), manjinske zajednice su naročito pogođene zbog njihovog već marginalizovanog i ugroženog položaja u društvu.

Nasilje u porodici jedan je od najčešćih oblika kršenja prava žena. Zaista, žene čine većinu osnovnih žrtava nasilja unutar porodica, nakon njih su tu deca, starije osobe, osobe sa posebnim potrebama i pripadnici LGBT zajednice. Među ženama većinu pogođenih čine mlade žene, žene u plodnom periodu i trudnice, kao i žene koje su tokom rata bile izložene seksualnom nasilju. Pored njih, nedovoljno obrazovane i nezaposlene žene, koje žive u lošim ekonomskim uslovima i uglavnom u ruralnim izolovanim oblastima čine najugroženiju grupu u tom smislu (Agencija za rodnu ravnopravnost na Kosovu)[1]. Prema Ispitivanju višestrukih indikatora, sprovedenom od strane Kosovske agencije za statistiku u saradnji sa UNICEF-om, "3 od 4 žene iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana su izjavile da je opravdano da suprug udari ili pretuče svoju ženu iz mnogo razloga."[2]

Pored toga, deca i prisilni brakovi prevladavaju među Srpskom zajednicom, kao i zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999), među kojima postoji situacija da se "neki venčavaju i sa 12 godina" (Informativni bilten UNFPA, 2012:5).[3] Prema MCIS, "12% žena iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu biva udato do 15-te godine, a 43% do uzrasta od 18 godina." Ova praksa je identifikovana kao ključan faktor za osnaživanje ugroženog statusa u kojima se naročito nalaze zajednice Roma, Aškalija i Egipćana (Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republici Kosovo, 2008:10 & 56).[4] Da bi se uhvatili u koštac sa ovom praksom, potrebna je promena stava, s obzirom da u ovom trenutku većina pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana još uvek pokazuje uglavnom pozitivne stavove o sklapanju brakova između dece. Na primer, "Tokom ispitivanja koje je 2008 godine sprovedeno među 270 žena iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, jedna trećina je verovala da rani brakovi

[1] Kabinet Premijera. "Kosovski Program protiv nasilja u porodici i Akcioni plan." (n.d.): n. str. Vlada Republike Kosovo, 2011. Web.
[2] KAS, i UNICEF. "MICS." *Kosovska agencija za statistiku*, n.d. Web.
[3] UNFPA. *Obim nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti na Kosovu i njegov uticaj na reproduktivno zdravlje žena*. N.str.: n. str, n.d. *Mreža žena Kosova*, 2008. Web.
[4] Kabinet Premijera. "Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republici Kosovo." (n.d.): n. str. Vlada Republike Kosovo, 2008. Web.

mogu pospešiti zdrave porođaje, dok je 60% ispitanica smatralo da roditelji treba da odluče za koga će se udati njihove ćerke" (Informativni bilten UNFPA, 2012:5).[5]

Institucije koje deluju protiv NZRP na Kosovu

Kad su u pitanju druge međunarodne/nacionalne/regionalne/lokalne institucije i ključni akteri koji se bave razvojem inicijativa za pružanje pomoći, reagovanja i sprečavanja NZRP na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999), vredi pomenuti nekoliko organizacija:

- **Kancelarija za dobru vladavinu:** telo koje se nalazi u sklopu Kabineta Premijera, odgovorno za nadgledanje i koordinisanje politike vlade o rodnim pitanjima i za davanje saveta Vladi Kosova (pod RSBUN 1244/1999) o tim pitanjima.
- **Agencija za rodnu ravnopravnost:** Formirana usvajanjem Zakona o rodnoj ravnopravnosti, odgovorna je za promovisanje jednakih vrednosti i mogućnosti bez obzira na rod na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999).
- **Centri za socijalnu pomoć (CSP):** CSP su ključni mehanizam pružanja pomoći osobama koje su preživele nasilje u porodici da se obrate sudovima i policiji, da ih povežu sa bolnicama i sigurnim kućama i da im bude pružen psiho-socijalan i pravni savet.
- **Kosovska Policija:** odgovorna je da reaguje na svaki poziv, čin ili pretnju izvršavanja krivičnog dela nasilja u porodici ili kršenje naloga o zaštiti. Pored toga, Kosovska policija ovlašćena je da preduzme odgovarajuće mere da zaštiti osobe koje su preživele nasilje u porodici i da spreči dalje nasilje.
- **Odeljenje za zastupanje žrtava i pružanje pomoći:** U Ministarstvu pravde postoji jedinica koja pruža besplatne pravne savete i besplatnu pravnu pomoć svim osobama koje su preživele nasilje tokom zakonskog postupka, kao i besplatno pravno zastupanje pred sudom. Komisija za pravnu pomoć (KPP), koja pruža slične usluge, je takođe značajna kad je u pitanju njena uloga pružanja pravne pomoći žrtvama NZRP, uključujući zastupanje pred sudom.
- **Skloništa:** Skloništa pružaju osobama koje su preživele NZRP i njihovoj deci bezbedno mesto u kojem one mogu ostati privremeno i u kojim im bivaju pružene osnovne usluge kao što su hrana, odeća, psiho-socijalni i pravni saveti, medicinska pomoć, profesionalni razvoj, zdravstveno obrazovanje i aktivnosti namenjene deci. Trenutno postoje skloništa u Đakovici, Gnjilanu,

[5] UNFPA. *Obim nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti na Kosovu i njegov uticaj na reproduktivno zdravlje žena*. N.str.: br. str., n.d. *Mreža žena Kosova*, 2008. Web.

Mitrovici, Peći, Prištini i Prizrenu. Skloništa na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) organizovana su u sklopu Udruženja skloništa na Kosovu.

Na kraju, **Fond Ujedinjenih nacija za populaciju (UNFPA)**, **UN ŽENE**, **Fond Ujedinjenih nacija za decu (UNICEF)**, **Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR)**, i Program **Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP)** u bliskoj saradnji sa ključnim akterima na centralnom i lokalnom nivou razvili su nekoliko projekata i zajedničkih programa pod nazivom 'Podrša suočavanju sa nasiljem zasnovanim na rodnoj pripadnosti na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) kroz osnaživanje sprovođenja Zakona na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999), Nacionalnog akcionog plana i Strategije protiv nasilja u porodici'.

II. POLOŽAJ ŽENA NA KOSOVU (POD RSBUN 1244/1999)

Zajednice Srba, Roma, Aškalija i Egipćana nalaze se u izuzetno nepovoljnom položaju širom regiona u celini, a naročito na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999). Ove zajednice se uobičajeno suočavaju sa ograničenim pristupom zapošljavanju, obrazovanju i adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, nedostatku društvenih integracija, slabim reprezentativnim političkim telima i opštom nedovoljnom zastupljenošću u javnoj službi. Bliže se fokusirajući na ekonomske uslove u kojima se nalaze zajednice, umanjene mogućnosti zapošljavanja bivaju dodatno pogoršane endemskom diskriminacijom. i zaista, iskustva koja imaju Romi, Aškalije i Egipćani kada su u pitanju široko rasprostranjena pravila isključivanja i utemeljene neravnopravnosti u radnoj sredini, direktno su, a ponekad i učestalo i otvoreno povezana sa njihovom etničkom pripadnošću.[6] Značajno je reći da poređenje prosečnih prihoda i stope nezaposlenosti među zajednicama na nacionalnom nivou otkriva njihov izrazito ugrožen položaj.

Prema UNDP, dok prosečna mesečna zarada po osobi na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) iznosi oko 260 € - najniže u regionu nakon Albanije, prosečna ukupna zarada porodica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana ostaje na nivou ispod 120 € mesečno, dok je 47.02% kosovskih Albanaca nezaposleno, pripadnici zajednice Roma, Aškalija i Egipćana značajno prevazilaze taj broj sa 60.22%, 60.46% i 80% nezaposlenih (Izvor: Izveštaj o ljudskom razvoju na Kosovu, 2012 godina).[7]

[6] ECMI Kosovo. Unapređivanje ekonomskog osnaživanja žena iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (n.d.): br. str. ECMI Kosovo, 2013. Web.
[7] UNDP. "Izveštaj o ljudskom razvoju na Kosovu." (n.d.): n. str. Švajcarska Kancelarija za saradnju na Kosovu, 2012. Web.

Pored toga, zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana nedostaje efektivna integracija u obrazovni, društveni, ekonomski, institucionalni (Sprovođenje zakonodavstva o javnoj službi na Kosovu, OEBS, 2013)[8] i politički život (Izveštaj OEBS-a: Doprinos preispitivanju napretka koji je ostvario Akcioni plan strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, 2009–2015:34).[9] U kontekstu naglašene ugroženosti, statistički podaci pokazuju visok stepen nasilja (u porodici) koji utiče na te zajednice. Pored toga, ispitivanja su pokazala da 61% žena iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana navodi prisustvo porodičnog nasilja u njihovoj zajednici.[10]

Srpska zajednica na severu Kosova (pod RSBUN 1244/1999) suočava se sa specifičnim oblikom marginalizovanja. Severne opštine (Leposavić; Zubin Potok; Zvečan; Severna Mitrovica) su formalno u sastavu Kosova (pod RSBUN 1244/1999), ali, usled političkih razloga, one u praksi još uvek funkcionišu, u mnogo načina, kao deo Republike Srbije. To je stvorilo situaciju da ni Kosovo (pod RSBUN 1244/1999) niti Srbija ne sprovode efikasnu vladavinu i pružaju usluge u toj oblasti, a takođe se civilno društvo bori da bude uključeno. Politički nejasna situacija, koja se nastavila nakon sukoba iz 1999 godine, imala je štetne efekte na vladavinu prava kao i na stavove stanovništva. Nažalost, postoji nedostatak podataka o situaciji na severu Kosova (pod RSBUN 1244/1999), ali male informacije koje su na raspolaganju prikazuju sumornu sliku. OEBS je 2010 godine izvestio da je na severu Kosova (pod RSBUN 1244/1999), infrastruktura slaba i da je stepen nezaposlenosti na visokom nivou; dok je UNDP u svom izveštaju iz 2013 godine takođe naveo da se žene nalaze u naročito ugroženom položaju. ECMI Kosovo i njegova partnerska organizacija, NVO Aktiv, sproveli su sopstveno istraživanje[11][12] stanja status quo u kojem se nalaze manjinske zajednice na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999), gde je NVO Aktiv 2013 godine naglasila da su strukturni izostanak poznavanja ljudskih prava i prava žena, visoka stopa nezaposlenosti među ženama i prevladavanje diskriminatornih stavova prema pitanjima rodova doprineli da žene iz Srpske zajednice na severu Kosova (pod RSBUN 1244/1999) ostanu izložene NZRP.

Koreni problema i faktori koji doprinose tom problemu su izuzetno složeni i duboko ukorenjeni u porodičnim i društvenim strukturama koje postoje na Kosovu (pod RSSBUN 1244/1999) uopšte, a naročito u navedenim zajednicama. Porodice koje se rukovode tradicijom se uglavnom zasnivaju na snažnoj

[8] OEBS. "Sprovođenje zakonodavstva o javnoj službi na Kosovu." OEBS,februar 2013. Web.
[9] OEBS. "Sprovođenje zakonodavstva o javnoj službi na Kosovu." OEBS,februar 2013. Web.
[10] Demolli, Ljuljeta. *Položaj žena iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (n.d.): br. strane *Mreža žena*. Kosovski centar za rodne studije. Web.
[11] Waugh, Caleb. *Izveštaj o nasilju u porodici na severu Kosova: Institucionalna i pravna situacija u regionu* (n.d.): br. str. *NVO Aktiv*. Aktiv. Web.
[12] ECMI Kosovo. *Unapređivanje ekonomskog osnaživanja žena iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (n.d.): br. str. ECMI Kosovo, 2013. Web.

patrijarhalnoj strukturi, koja nameće rodne uloge koje dovode do snažne podređenosti žena. Rodna diskriminacija koja potiče iz tradicije obuhvata ograničen pristup obrazovanju za devojke i žene, zaposlenju, vlasništvu nad imovinom i pravu na nasledstvo. Pored toga, ako se usredsredimo na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, očigledna je snažna povezanost između naročito loših uslova života i učestalosti nasilja u porodici. Suprotno tome, ova uzročna veza se u manjoj meri može primeniti na Srpsku zajednicu koja živi na severu. Ipak, procenjujući visoku vrednost koja je generalno dodeljena porodičnim vezama u širem društvu i osećaj značaja poštovanja tih vrednosti, kulturna dimenzija porodičnog nasilja zahteva validnost za sve pogođene zajednice. Time se demonstriraju izuzetne teškoće u borbi sa njim.

Na kraju, široko rasprostranjen nedostatak informacija u vezi sa raspoloživim kanalima za prijavljivanje nasilja karakteriše žene iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, kao i Srpsku zajednicu koja živi na severu ili u udaljenim selima. U kombinaciji sa ukorenjenim nepoverenjem u kapacitet i spremnost relevantnih institucija da se suoče sa problemom, to vodi ka tendenciji da se vlastima ne prijavi nasilje koje je bilo doživljeno ili kojem je neka osoba bila svedok, čime se dalje otežava mogućnost efikasnog naglašavanja tog nasilja.

III. PRAVNI SAVETNICI NA NIVOU ZAJEDNICA

Pravni savetnici na nivou zajednica mogu doprineti osnaživanju ugroženih Ii marginalizovanih grupa i mogu im omogućiti da zastupaju njihova prava i potrebe; povećavaju svest o rodnoj ravnopravnosti, NZRP, i o ranim i prisilno sklopljenim brakovima; i identifikuju pitanja od značaja za njih. Južnoafrička Republika započela je sa pilot projektom uvođenja pristupa pravnim savetnicima na nivou zajednica koji su imali ulogu u pružanju podrške zajednicama, da bi im bio omogućen bolji pristup pravdi.[13] Pravni savetnici na nivou zajednica ili ne-advokati sa specijalizovanim pravnim znanjem, posmatraju se kao mehanizam koji košta manje i koji je pristupačniji od advokata. Njihovo angažovanje će poboljšati kvalitet i pružanje pravnih usluga i stimulisaće bolje poznavanje prava među ugroženim i marginalizovanim grupama, naročito ženama, u opštini u kojoj su oni aktivni i oni će delovati kao posrednici između njih i lokalnih i centralnih institucija i organizacija koje deluju u cilju zaštite i unapređivanja njihovih prava (Fondacija Otvoreno Društvo, 2010).[14] Pravni savetnici na nivou zajednica su uglavnom mladi aktivisti koji su obučeni od strane institucija vlade i/ili organizacija, u kojima oni deluju, da rešavaju najčešće probleme sa kojima se suočavaju ugrožene ili marginalizovane grupe i da ih, u isto vreme osnaže, u cilju zaštite i unapređenja

[13] Fondacija Otvoreno Društvo. "Pravni savetnici na nivou zajednica." (n.d.): br. str. Fondacija Otvoreno Društvo, 2010. Web.
[14] Fondacija Otvoreno Društvo. "Pravni savetnici na nivou zajednica." (n.d.): br. str. Fondacija Otvoreno Društvo, 2010. Web.

njihovih prava. U cilju sticanja poverenja pripadnika njihovih zajednica, pravni savetnici na nivou zajednica koriste kombinaciju pravnih i van-pravnih sredstava, uključujući zastupanje, obrazovanje i organizovanje zajednice. Njihova glavna uloga biće uloga posrednika između pripadnika ugroženih i marginalizovanih zajednica i institucija/organizacija koje se bave ljudskim pravima na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999).[15]

Pravni savetnik na nivou zajednice može delovati unutar institucija lokalnih vlasti i/ili organizacija koje se bave pravima manjina, sa osvrtom na prava žena, kao osoba koja radi pola ili puno radno vreme, i to je osoba koja:[16]

- Poseduje osnovno poznavanje prava, pravnog sistema i njegovih postupaka, i poseduje osnovne pravne veštine;
- Sposobna je da prenese ideje i informacije pripadnicima zajednica koristeći interaktivne metode predavanja;
- Poseduje kapacitet da radi na osnaživanju kapaciteta pripadnika zajednica da bi oni razumeli i delovali po pitanjima prava manjinskih zajednica;
- Poseduje sposobnosti organizovanja zajednica koje mogu biti upotrebljene da bi se osnažile zajednice u cilju samostalnog rešavanja njihovih sistemskih problema u budućnosti;
- Sposobna je da uspostavi i održi dobre radne odnose sa različitim akterima koji se bave manjinskim zajednicama;
- Sposobna je da identifikuje usluge prevencije i izlečenja koje su uspostavljene da bi se zaštitila i unapredila prava manjina.

Specifičnije odgovornosti i dužnosti pravnih savetnika na nivou zajednica prema ugroženim i marginalizovanim grupama su sledeće:

- **Pravni i opšti savet**
  - Savetuje pripadnike ugroženih i marginalizovanih grupa o tome kako se mogu odnosti prema pravnim ili administrativnim problemima koji se odnose na šemu socijalne pomoći, penzije, podnošenje zahteva za izdavanje ličnih dokumenata, njihova prava u slučaju podnošenja zahteva za razvod braka, zahteva za izricanje mera zaštite u slučaju nasilja;

[15] Margaret Šuler & Sakuntala Kadirgamar-Rajasingham, Poznavanje prava: Sredstvo za osnaživanje žena (1992).
[16] Fondacija Otvoreno Društvo. "Pravni savetnici na nivou zajednica." (n.d.): br. str. Fondacija Otvoreno Društvo, 2010. Web.

- Sugeriše korisnicima da se konsultuju sa vladajućim institucijama i NVO koje pružaju socijalne usluge;
- Sugeriše korisnicima da, kada je to potrebno, iskoriste pomoć advokata.

- **Obrazovanje zajednice**
  - Pravni savetnici na nivou zajednica organizuju radionice u institucijama/organizacijama u kojima deluju u cilju povećanja svesti javnosti o pravima manjina, rodnoj ravnopravnosti, NZRP, i ranim i prisilno sklopljenim brakovima, kao i osnaživanju kapaciteta pojedinaca i grupa, uključujući organizacije civilnog društva, javne službenike, zvaničnike vlade, da zaštite i unaprede prava manjina, sa posebnim osvrtom na prava žena. Razvoj i distribucija promotivnog materijala biće još jedno sredstvo za povećanje svesti šire javnosti o gore navedenim pravima.

- **Aktivnosti u parnicama**
  - Identifikovanje slučajeva nasilja i posredovanje između žrtve i advokata. Prema iskustvu ECMI Kosovo, korisnici imaju poverenje da podele svoju priču pre sa pravnim savetnicima nego sa predstavnicima različitih institucija i advokatima. Stoga će uloga pravnog savetnika kao posrednika između institucije i osobe koja je preživela nasilje biti neophodna.

- **Organizovanje zajednice i zastupanje**
  - Deluje kao posrednik između korisnika i lokalnih i centralnih institucija vlade i organizacija koje pružaju socijalne i zdravstvene usluge;
  - Uspostavljanje snažne saradnje između pripadnika zajednica i medija, Kosovske Policije i ostalih aktera koji se bave zaštitom i unapređenjem prava manjina, fokusirajući se na ugrožene i marginalizovane grupe.

Međutim, pravni savetnici na nivou zajednica takođe mogu delovati kao volonteri. Ukoliko oni rade kao volonteri, institucija/organizacija će njima nadoknaditi putne troškove i ostale direktne troškove. Treninzi organizovani od strane institucija i organizacija u kojima oni rade mogu se smatrati kao korist pravnom službeniku zbog toga što oni doprinose ličnom i profesionalnom napretku pravnog savetnika.

Koristi koje pravni savetnici pružaju zajednicama:

- Pravni savetnici u zajednicama mogu se fokusirati na pravne potrebe u celokupnoj zajednici kao deo institucije/organizacije čiji su oni deo, ne samo na potrebe klijenta koji ih je angažovao;
- Prepreke koje stoje pred pristupom su niske: Znatno je lakše i jeftinije da se istreniraju i angažuju pravni savetnici nego advokati;
- Pravni savetnici su jeftiniji u poređenju sa advokatima;
- Pravni savetnici u zajednicama često bolje poznaju prava zajednice kojoj služe od advokata, s obzirom da se njihove svakodnevne aktivnosti odnose na sastanke sa zajednicom licem u lice;
- Pravni savetnici mogu biti plaćeni od strane NVO da predstavljaju šire potrebe zajednice, dok advokati preuzimaju slučajeve na osnovu sposobnosti klijenta da plati njihove usluge;
- Iz iskustva ECMI Kosovo, pravni savetnici stiču poverenje manjinskih zajednica brže i ostvaruju lakši pristup ugroženim i marginalizovanim grupama lakše od institucija i organizacija koje se bave pravima zajednica.

IV. ISKUSTVO ECMI KOSOVO

ECMI Kosovo bio je uključen u dvogodišnji projekt od 2014 do 2016 godine, “Osnaživanje manjinskih zajednica na Kosovu protiv nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti” finansiran od strane Fonda Ujedinjenih nacija za prestanak nasilja protiv žena, sproveden u saradnji sa organizacijama NRAEWOK, CLARD i Aktiv. Ovaj projekat imao je za cilj pružanje pravnog i ekonomskog osnaživanja žena iz Srpske zajednice i zajednice Roma, Aškalija i Egipćana iz opština Uroševac, Kosovo Polje, Gračanica i Severna Mitrovica po pitanju njihovog ograničenog pristupa adekvatnim uslugama sprečavanja i tretiranja nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti (NZRP) i ekstremnoj društveno-ekonomskoj ugroženosti. Pored toga, on je imao za cilj da poveća svest među pripadnicima oba pola u tim zajednicama kad su u pitanju prava žena, rodna ravnopravnost i mehanizmi protiv NZRP.

Jedna od osnovnih komponenti projekta bila je da se istrenira, angažuje i podrži osam lokalnih manjinskih aktivistkinja kao pravni savetnici u zajednicama koji pomažu korisnicima da dobiju poboljšanu informaciju o, i pristup uslugama prevencije i tretmana.

Trening i tehnička pomoć pružena je ukupnom broju od osam lokalnih aktivistkinja kroz njihovo angažovanje kojim su im pružene sposobnosti i saznanje da deluju kao kvalifikovani pravni savetnici na

nivou zajednice. Pravni savetnik bio je polazna tačka za sve projektne aktivnosti u njenoj zajednici, povezala je korisnike sa relevantnim pružaocima usluga, održavala kontakte sa liderima zajednice i opštinskim vlastima i uključila se u povećanje svesti o rodnoj ravnopravnosti i izazivanja negativnih rodnih normi i načina ponašanja. Kao takvo, uključivanje pravnih savetnika na nivou zajednica predstavljalo je srž projekta. Četiri pravna savetnika bila su iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana iz dve ciljane opštine na severu Kosova (pod RSBUN 1244/1999) i četiri iz Srpske zajednice. Žene su bile stanovnice ciljanih opština, poštovane u njihovim lokalnim zajednicama i sa dokazanim iskustvom u društvenom aktivizmu. Značajna prednost bila je data ženama koje su već bile uključene u lokalne (nevladine) organizacije, čime je bila osigurana njihova neprekidna angažovanost u zajednici nakon završetka projekta.

Tokom projekta savetnici su stekli neophodne sposobnosti i saznanje da efikasno deluju u vezi sa pitanjima povezanim sa NZRP. Korisnici iz sve četiri opštine ostvarili su značajnu korist ne samo od povećanja informacija o uslugama prevencije i tretmana, već i kroz poverenje koje je uspostavljeno između savetnika i žena iz manjinskih zajednica u ciljanim zajednicama. Poverenje je ostvareno na način na osnovu kojeg, čak i nakon okončanja projekta ECMI, korisnici i dalje mogu da kontaktiraju savetnike kad god im je potrebna bilo kakva informacija.

IZAZOVI SA KOJIMA SE SUOČAVAJU PRAVNI SAVETNICI NA NIVOU ZAJEDNICA

Tokom dvogodišnjeg sprovođenja projekta savetnici na nivou zajednica su se suočili sa velikim brojem izazova tokom njihovih svakodnevnih aktivnosti koje su navedene u daljem tekstu:

- Savetnicima nije bilo lako da steknu poverenje žena u ciljanim opštinama, naročito onima koje su bile žrtve NZRP. Prema savetnicima, žrtve NZRP nemaju veliko poverenje u lokalne institucije, uključujući Kosovsku Policiju, i mnoge od njih su odlučile da ne podele svoje probleme ni sa jednom osobom. Jedna od najvažnijih aktivnosti na osnovu kojih su savetnici stekli poverenje žena bile su kućne posete. Savetnice su sprovođenjem kućnih poseta bile sposobne da identifikuju probleme sa kojima se suočavaju mnoge žene, a nakon toga su organizovale sastanke na kojima su razmatrane identifikovane teme. Nakon 3-4 meseca rada na terenu, savetnice su postale poznate figure, i sve žene su ih povezivale sa aktivistkinjama koje su bile voljne da pomognu manjinskim zajednicama;
- Žene su oklevale da prijave nasilje zbog nedostatka poverenja u institucije;

- Zbog političke situacije između Kosova (pod RSBUN 1244/1999) i Srbije, mnoge žene korisnice u severnim opštinama nisu tražile podršku od Kosovskih institucija (pod RSBUN 1244/1999), ili se konsultovale sa Kosovskim zakonodavstvom (pod RSBUN 1244/1999), ali one su želele da dobiju informaciju o Srpskim institucijama i o Srpskim zakonodavstvom;
- Osnovni problem žena bio je identifikovan kao ekonomska zavisnost od svojih muževa ili od bilo kog drugog člana njihove porodice; stoga nisu postojala sredstva za pružanje finansijske pomoći ženama kojima je pomoć bila potrebna;
- Migracija pripadnika manjinskih zajednica tokom 2014 i 2015 godine uticala je na projekte u Kosovom Polju i u Uroševcu.

PREPORUKE PRAVNIH SAVETNIKA NA NIVOU ZAJEDNICA

- Organizovanje ne samo aktivnosti izgradnje kapaciteta i pružanja tehničke podrške, već i izdvajanje budžetskih sredstava za odobravanje mikro zajmova ženama da bi one razvile njihove nove poslovne ideje i/ili pružanje podrške postojećim poslovnim delatnostima da bi se poboljšao kvalitet njihovih proizvoda i usluga koje pružaju;
- Izdvajanje budžetskih sredstava radi pružanja podrške ženama kojima je ta podrška potrebna (na primer pružanje finansijske pomoći radi pokrivanja putnih troškova kada one dolaze u Prištinu da podignu bilo koji dokument ili da se prijave za dobijanje socijalne pomoći);
- Postoji potreba za većim brojem pravnih savetnika u opštinama da bi oni mogli da dosegnu do svih žena iz manjinskih zajednica;
- Organizovanje više treninga za sticanje veština i pružanje finansijske podrške da bi žene mogle da započnu sa obavljanjem svoje profesije (na primer, u Kosovom Polju i Uroševcu žene su učestvovale u frizerskoj i krojačkoj obuci. Komentari pravnih savetnika i trenera bili su da su neke od žena koje su učestvovale u tim kursevima bile veoma aktivne i da su one sposobne da otvore svoje radnje ili da krenu da rade);
- Pružanje stalne psihološke pomoći pravnim savetnicima da bi se sprečili negativni ishodi;
- Pružanje stalne psihološke pomoći korisnicima, naročito žrtvama NZRP;
- Uloga pravnih savetnika je veoma potrebna u svim ciljanim opštinama. Žene veruju pravnim savetnicima i one su veoma zainteresovane da budu deo budućih aktivnosti i inicijativa.

Nakon dvogodišnjeg angažmana u projektu ECMI Kosovo, pravni savetnici na nivou zajednica poseduju značajnije kapacitete (veštine, znanje i resurse) i neophodno poverenje zajednice da pomažu ženama u

zajednici po pitanjima koja se odnose na NZRP; poseduju kapacitete da podrže korisnike u širokom opsegu pitanja koja nisu direktno povezana sa NZRP, ali koja će igrati važnu ulogu u zadobijanju poverenja zajednice i dokazivanja njihove vrednosti (mediji o bilo kojim pitanjima u vezi sa organima vlasti; pružanje podrške prilikom prijavljivanja za socijalne usluge npr. socijalna pomoć, penzije, dečji dodaci; osnovni pravni saveti kad su u pitanju imovinska pitanja, zapošljavanje i ostala pitanja u vezi sa građanskim pravom; i pomoć pri dobijanju ličnih dokumenata, pitanje od posebnog značaja za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana); i uspostavili su dobre odnose sa akterima kao što su Kosovska Policija, Centri za socijalni rad, zdravstveni centri, i opštinski službenik za rodnu ravnopravnost.

ECMI Kosovo predviđa da mehanizam pravnih savetnika može biti održiv. Javne institucije, pogotovo opštinske institucije, imale su mogućnost da vide da su mnoge žene imale koristi od podrške pružene od strane pravnih savetnika tokom protekle dve godine. One su takođe bile svedok nivoa profesionalizma i posvećenosti pravnih savetnika u svakoj opštini. Zbog toga se institucijama i organizacijama preporučuje da razmotre da učine radno mesto "pravnog savetnika" stalnim radnim mestom u njihovom sistemu, koje će pružiti mogućnost pravnim savetnicima da nastave sa pružanjem pomoći korisnicima u određenoj oblasti i nakon završetka projekta. Svi pravni savetnici su veoma ambiciozni i veoma motivisani da nastave sa pružanjem podršle ženama i nakon prestanka projekta, ako je moguće kao deo bilo koje institucije ili NVO. Nakon svakodnevnog dvogodišnjeg učešća u toj oblasti, pravni savetnici su danas poznata lica koja mogu rešiti puno problema koji postoje u zajednici.

V. PREPORUKE ECMI KOSOVO

Pristup upotrebi pravnih savetnika na nivou zajednica inspirisan je pozitivnim iskustvima Otvorenog društva u Sijera Leoneu, kako je navedeno u Vodiču za pravne savetnike na nivou zajednice (2010)[17]. To je obećavajuća strategija pošto se ona fokusira na osnaživanje zajednice, u suprotnosti sa velikim brojem trenutnih intervencija na Kosovu (pod RSBUN 1244/1999) o NZRP, koje se fokusiraju na pružanje podrške institucija koje često zapostavljaju, ili nemaju pristup manjinskim zajednicama. Ključ uspeha ove strategije biće angažovanje snažnih lokalnih aktivistkinja spremnih da se uključe u tu ulogu i da se integrišu u okvire lokalnih institucija i NVO koje se bave problemima žena. Važno je navesti da, u skladu sa metodologijom Otvorenog društva, pravni savetnici neće samo pružati pravne savete, već će delovati kao posrednici između institucija, NVO i korisnika i zastupati žene iz manjinskih zajednica. Upotreba pravnih savetnika

[17] Fondacija Otvoreno Društvo. "Pravni savetnici na nivou zajednica." (n.d.): br. str. Fondacija Otvoreno Društvo, 2010. Web.

kao mehanizma za povećanje pristupa pravdi i institucijama za marginalizovane i ugrožene grupe upotrebljena je po prvi put od strane projekta ECMI Kosovo finansiranog od strane UNTF, Okončanje nasilja nad ženama. Tokom dve godine sprovođenja projekta, ECMI Kosovo je sa svojih osam pravnih savetnika angažovanih u četiri ciljane opštine, kroz kućne posete i organizovanje različitih aktivnosti dosegao i pružio pomoć za 1.700 žena, od kojih su njih 18 bile žrtve NZRP. Nakon dve godine aktivnosti u ciljanim opštinama, pravni savetnici na nivou zajednica su, svojim prisustvom i podrškom, uspeli da izgrade poverenje između njih i žena na terenu, i u isto vreme povećali svest o pravima žena, rodnoj ravnopravnosti, NZRP i ranim i prisilno sklopljenim brakovima.

Stoga, na osnovu iskustva ECMI Kosovo, Programi Pravnih savetnika na nivou zajednica, mogu pružiti podršku ugroženim i marginalizovanim grupama o pitanjima od značaja za njih kao što su obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita, rodna ravnopravnost, NZRP, i rani i prisilno sklopljeni brakovi, i pomoći im da ostvare pristup pravnom sistemu.

Programi zasnovani na Pravnim savetnicima na nivoima zajednica

Program Pravnih savetnika na nivou zajednica može biti uveden od strane lokalnih institucija (Direkcija za zdravstvo i socijalnu pomoć, Direkcija za obrazovanje, Direkcija za ekonomski razvoj, Kancelarija za zajednice i povratak, Kancelarija za rodnu ravnopravnost, Centar za socijalnu pomoć, Kosovska Policija, Bezbedne Kuće, Kancelarija za zastupanje žrtava) i Nevladinih organizacija koje deluju u korist ugroženih i marginalizovanih grupa. Pravni savetnici na nivou zajednica imaće za cilj pružanje pomoći ugroženim i marginalizovanim grupama u cilju rešavanja problema od značaja za njih, kao što su obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita, rodna ravnopravnost, NZRP, i ranim i prisilno sklopljenim brakovima.

Pravni savetnici u lokalnim institucijama i nevladinim organizacijama

Lokalne institucije i organizacije koje deluju na zaštiti i unapređivanju prava ugroženih i marginalizovanih grupa mogu angažovati pripravnike koji će raditi pola radnog vremena ili celokupno radno vreme da deluju kao pravni savetnici na nivou zajednice u opštini u kojoj žive, a koji će im pružiti podršku po pitanjima od značaja za njih kao što su obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita, rodna ravnopravnost, NZRP, kao i rani i prisilno sklopljeni brakovi. Na osnovu iskustva ECMI Kosovo, uvođenje pravnih savetnika kao mehanizam za dosezanje ciljnih grupa, bio je veliki uspeh. Tokom dve godine sprovođenja projekta, pravni savetnici su, uz podršku ECMI Kosovo i njegovih partnerskih organizacija kroz organizovanje treninga, kvartalnih sastanaka sa ženama, diskusije sa muškarcima tokom radionica, kućnih poseta, dodeljivanje

mikro kredita i formalnih i neformalnih sastanaka sa ženama, sprovođenje nastavnog programa o pravima žena u srednjim školama u četiri ciljane opštine, uspeli da uspostave kontakt sa više od 2.500 korisnika (žene, muškarci i mladi studenti). Osam pravnih savetnika u četiri ciljane opštine bile su glavne osobe za kontakt u sklopu projekta; stoga, na osnovu njihovog prisustva, možemo zaključiti da su ciljevi projekta u potpunosti bili ostvareni. Stoga su, na osnovu uspešnog iskustva ECMI Kosovo, izrađene sledeće preporuke namenjene institucijama i organizacijama:

- Pravni savetnici na nivou zajednica su odličan mehanizam za dosezanje do ugroženih i marginalizovanih grupa kojima je potrebna pomoć, naročito ženama i žrtvama NZRP. Dokazano je da pravni savetnici na nivou zajednica imaju bolji pristup ženama na terenu u oblasti predstavnika institucija i organizacija;
- Pravni savetnici na nivou zajednica mogu već biti deo institucija i NVO i potencijalno biti veza između njih i korisnika;
- Ugrožene i marginalizovane grupe, naročito žene više veruju pravnim savetnicima na nivoi zajednica (s obzirom da dolaze iz iste zajednice) i sposobnije su da komuniciraju sa njima pre nego sa predstavnicima različitih institucija i organizacija;
- Pravni savetnici se pokazali veoma efikasnim po pitanju uspostavljanja saradnje sa svim raspoloživim lokalnim instrumentima i mehanizmima (Kosovska Policija, Centri za socijalni rad, Opštinska administracija, itd) i korisnicima. Svi akteri koji se bave ugroženim i marginalizovanim grupama treba da budu pozvani da učestvuju u aktivnostima organizovanim unutar institucija/organizacija da bi se direktno susreli sa žrtvama NZRP ili osobama kojima je potrebna pomoć;
- Žene imaju više poverenja u pravne savetnike na nivou zajednica u poređenju sa spoljnim pravnim profesionalcima;
- Dokazano je da su pravni savetnici na nivou zajednica bili efikasni u posredovanju između žrtava nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti i relevantnih institucija;

Angažovanje i obuka pravnih savetnika na nivou zajednica na osnovu iskustva ECMI Kosovo i preporuka osam savetnika

- Savetnici će biti iz oblasti u kojoj oni služe;
- Savetnici moraju imati najmanje jednu godinu iskustva u pružanju socijalnih usluga i moraju biti sposobni i voljni da se usaglase sa programom institucije/organizacije. Kandidati za savetnike biće

procenjeni na osnovu kriterijuma izrađenim od strane profesionalnog odbora koji će biti uspostavljen od strane relevantne institucije/organizacije;

- ECMI Kosovo, na osnovu svog iskustva, preporučuje institucijama i organizacijama koje su zainteresovane, da uvedu pravne savetnike na nivou zajednica u određivanje programa koji će imati sledeće faze:
    1. Faza jedan: Dva (2) meseca uvođenja i orijentacije. Ona pokriva osnove o tome kako treba sprovoditi aktivnosti dosezanja; interakciju sa pripadnicima zajednica; interakcije sa programskim partnerima kao što su policija i sudovi i drugi akteri kao što su tradicionalni llderi, i civilne strukture; kao i kako i kome oni treba da podnose svoje nalaze.
    2. Faza dva: Kandidati moraju da sudeluju u programu obuke razvijenom od strane lokalnih institucija i/ili organizacija, u trajanju od tri (3) meseca. Program obuke pokrivaće sledeća pitanja: Kosovsko zakonodavstvo o zaštiti i unapređenju prava žena (pod RSBUN 1244/1999); Kosovska administrativna uputstva (pod RSBUN 1244/1999) o zaštiti i unapređenju prava žena; kako pristupiti žrtvama NZRP; kako zastupati rodnu ravnopravnost, NZRP i rane i prisilno sklopljene brakove; identifikovanje institucija koje se bave pravima žena; kako uspostaviti saradnju sa drugim NVO i lokalnim i centralnim institucijama koje deluju na zaštiti i unapređenju prava žena; identifikovanje institucija koje se bave pravima žena;
    3. Faza tri: Naknadna procena treninga pruženog pravnim savetnicima, u trajanju između jednog (1) i dva (2) meseca. Pravni savetnici se procenjuju na osnovu njihove praktične sposobnosti da pruže pravne savete, i poboljšaju sopstveno poznavanje zakona. Nakon ove faze biće dodeljeno Uverenje onima koji su demonstrirali kompetentnost od strane ovlašćene institucije/organizacije koja je odgovorna za pružanje programa obuke.
    4. Na kraju, lokalne institucije i/ili organizacije pružaju stalnu obuku o Kosovskom zakonodavstvu (pod RSBUN 1244/1999); administrativnim uputstvima, najboljoj praksi o tome kako treba pristupiti žrtvama NZRP; izazovi koji stoje pred pravnim savetnicima koji rade na zaštiti i unapređenju prava žena; kako bolje zastupati rodnu ravnopravnost, NZRP i rane i prisilno sklopljene brakove; pružanje psihološke podrške da bi se izbegli negativni rezultati; i druga pitanja, ukoliko su ona sugerisana od strane pravnih savetnika. Program obuke mora biti ponuđen pravnim savetnicima tri (3) puta godišnje. Takođe se pruža obuka u vezi sa pitanjima koja mogu proizići iz njihove interakcije sa pripadnicima zajednica i drugim akterima.

Kontakt detalji ECMI Kosovo

Ul. Nëna Terezë br. 41, stan 29
10000 Prishtinë/Priština, Kosovo
Tel. +381 (0) 38 224 473

Ul. Kralja Petra I 183a,
38220 Severna Mitrovica/Mitrovicë North,
Kosovo
Tel. +381 (0) 433 10 40

Email: info@ecmikosova.org
Web: ecmikosova.org